

Anton Lisnik, Katarína Greňová

Rešpektovanie ľudskej dôstojnosti ako predpoklad pokoja a mieru

---

Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 20, 297-305

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

REŠPEKTOVANIE ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI AKO PREDPOKLAD POKOJA A MIERU

RESPECT FOR HUMAN DIGNITY AS A CONDITION PEACE AND TRANQUILITY

ANTON LISNIK

Katolícka univerzita, Pedagogická fakulta

KATARÍNA GREŇOVÁ

UPJŠ, Filozofická fakulta, Katedra sociálnej práce

ABSTRAKT

Rešpektovanie ľudskej dôstojnosti je základným predpokladom pre budovanie spoločnosti, ale aj celosvetovej populácie bez vojny. Ak vnímame dôvody vojenských konfliktov, tak si musíme uvedomiť, že stále išlo o porušenie vnímania dôstojnosti človeka. S týmto spoločenským omylom, ktorý porušuje dôstojnosť človeka sa stretávame aj v rôznych formách patologicky usporiadaných spoločenských systémov ako bol napr. socializmus. Prednáška poukazuje na dôležitosť rešpektovania princípu ľudskej dôstojnosti aj v dnešnej dobe. Tento princíp je základným predpokladom pre vytváranie legitímnej a fungujúcej spoločnosti a zároveň je základným predpokladom pre budovanie pokoja a mieru.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

ľudská dôstojnosť, jedinečnosť človeka, hodnota

ABSTRACT

Respect for human dignity is a prerequisite for building society, as well as the global population without war. To understand the reasons why military conflicts, so we have to realize that they still constituted a violation of the dignity of human perception. With this societal mistake that violates human dignity are encountered also in various pathological forms of organized society systems, such as it was. socializmus. Lecture Notes the importance of respecting the principles of human dignity even today. This principle is essential for the creation of legitimate and functioning society and is a prerequisite for building peace and tranquility.

KEYWORDS

human dignity, human uniqueness, value, advertising

ANTROPOLOGICKÁ PODSTATA ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI

Pojem dôstojnosť je priamo odvodený od človeka ako slobodnej bytosti a poukazuje na kompetencie a schopnosť stačiť na niečo, byť schopný zvládnuť nejakú úlohu. Pojem vyjadruje status, schopnosti a kompetencie človeka ako osoby¹. Dôstojnosť vyjadruje predstavy o hodnote každého človeka ako slobodnej, svojprávnej a autonómnej ľudskej bytosti. Vedomie dôstojnosti je črtou komplexnej, integrovanej bytosti, ktorá je jednotou presahujúcou súhrn jej biologických, psychosociálnych a duchovných dimenzií, pričom každá z týchto dimenzií je reflexiou celostnej osobnosti. Predpokladom utvárania vedomia osobnej dôstojnosti je úcta k sebe, ktorá je založená na uvedomovaní si seba v určitých sociálnych súvislostiach a vzťahoch, ako aj na sebapoznaní a hodnotení svojich aspirácií a možností. Najdôležitejším predpokladom je však schopnosť realizovať svoje dlhodobé predstavy a ciele spojené so zmyslom života².

V kresťanskej antropológii má dôstojnosť človeka základ v tom, že bol stvorený Bohom na jeho obraz a bol povolaný k nadprirodzenému životu.

¹ M. Mráz, *Humanistické aspekty ľudskej dôstojnosti*, [online]. [cit. 2015-04-01] http://www.uski.sk/frm_2009/ran/2004/cl040107.html.

² A. Lisnik, *Darovanie ľudských orgánov, právna norma a akceptácia u nás*, Slza, Spišské Podhradie 2007, s. 82.

Konštitúcia *Gaudium et spes* vyjadruje podstatu dôstojnosti človeka takto: „Najvyšší dôvod ľudskej dôstojnosti spočíva v povolani človeka do spoločenstva s Bohom. Človek je už od začiatku svojho jestvovania pozvaný na dialóg s Bohom. Veď jestvuje iba preto, lebo ho Boh z lásky stvoril a stále ho z lásky udržiava. A žije naplno podľa pravdy, iba ak túto lásku slobodne uznáva a odovzdáva sa svojmu Stvoriteľovi“³. Jedinečnosť a dôstojnosť človeka pramení z poznania, že ako jediný tvor bol Bohom stvorený na jeho obraz a vďaka tomu je schopný poznávať veci, ktoré ho obklopujú a milovať nielen ľudí okolo seba, ale aj svojho Stvoriteľa. Do času, kým človeku nebol Bohom vdýchnutý život, ktorý ho pozdvihol do Božej blízkosti a vyvýšil ho nad ostatné stvorené tvory, bol človek iba prázdnu podobou z hliny. Povoláním človeka do spoločenstva je Boh od počiatku „začlenený“ do ľudskej prirodzenosti, a nie je len jej doplnením. Okrem jednoty tela a duše, v ktorej sa človek stáva subjektom svojich mravných skutkov, patrí k ľudskej osobe otvorenosť na transcendentálnosť, ktorou je človek otvorený voči nekonečnosti – Bohu, i voči ostatným stvoreným bytiam. Otvorený je predovšetkým voči Bohu, keďže sa svojou inteligenciou a vôľou pozdvihuje nad seba samého i ostatné stvorenia a je od nich nezávislý. Je slobodný voči stvoreným veciam a smeruje k absolútnej pravde a dobru, je otvorený voči iným ľuďom i svetu, pretože len keď pochopí seba vo vzťahu k druhému človeku, dokáže vstupovať do vzťahov prostredníctvom dialógu a spoločenstva s inými⁴.

Apoštolská exhortácia Jána Pavla II. *Christifideles laici* pripomína, že osobná dôstojnosť je najcennejším bohatstvom, ktoré človek vlastní. Na základe svojej dôstojnosti je človek sám o sebe a sám pre seba vždy hodnotou. Preto sa s ním nesmie zaobchádzať ako s použiteľným predmetom alebo vecou. Osobná dôstojnosť je základom rovnosti všetkých ľudí aj ich vzájomnej solidarity⁵. Hoci je princíp ľudskej dôstojnosti primárne odvodený predovšetkým od prirodzenej rovnosti a slobody jednotlivcov a stojí na uznaní ich individuálnej morálnej integrity a jedinečnosti, dotýka sa aj sociálnych skupín, ktorých práva nemožno redukovať na práva jednotlivcov.

³ *Gaudium et spes*, [w:] *Dokumenty II. vatikánskeho koncilu I*, SSV, Trnava 2008, čl. 19.

⁴ *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*, SSV, Trnava 2008, s. 79.

⁵ Ján Pavol II. *Christifideles laici. Apoštolská exhortácia*. [online]. [cit. 2015-05-01] <http://www.kbs.sk/?cid=1117279460>.

DÔSTOJNOSŤ AKO LUDSKOPRÁVNA HODNOTA

L. Garlicki prezentuje šesť základných charakteristík dôstojnosti ako ľudskoprávnej hodnoty:

- dôstojnosť ako prirodzené právo,
- neporušiteľnosť, ktorá znamená, že človek sa jej nemôže vzdať a nemôže byť človeku odňatá,
- je nerozlučne spojená s človekom a patrí každému človeku rovnako,
- nemôže byť hodnotená ako jedno z práv, ale ako ich základ,
- je súčasťou autonómnej vôle človeka,
- je nielen garanciou autonómnosti konania človeka, ale vyjadruje aj zákaz vystavovať človeka situáciám, ktoré jeho dôstojnosť ohrozujú alebo porušujú⁶.

Ľudská dôstojnosť teda nevyplýva z arbitrárneho rozhodnutia nejakej autority alebo zákona a ani sa nedá akýmkoľvek pozitívnym zákonom spochybniť alebo zrušiť, pretože vyplýva priamo z faktu byť človekom.

Od dôb osvietenstva sa ochrana dôstojnosti človeka dostávala do popredia v mnohých dokumentoch týkajúcich sa ľudských práv a slobôd, a ešte väčší význam nadobudla po skončení 2. svetovej vojny, ktorá znamenala najväčšie poníženie dôstojnosti človeka v novodobej histórii. Hodnota dôstojnosti, ktorá je axiologickým východiskom všetkých koncepcií založených na individualistickom prístupe k ľudským právam, sa nachádza v ústavno-právnych dokumentov väčšiny krajín sveta, a je základom ochrany ľudských práv vytyčených vo Všeobecnej deklarácii práv človeka prijatej OSN v roku 1948, ako aj v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950. Dnes sú ľudské práva napriek útokom z rôznych strán univerzálnym pojmom, ktorého základom je práve ľudská dôstojnosť. Ochrana dôstojnosti človeka patrí medzi najdôležitejšie povinnosti verejnej moci⁷.

Ľudské práva sú syntézou osobnej dôstojnosti a sociálnosti do jedného harmonického a fungujúceho systému, ktorý by mal každý človek rešpektovať vo vzťahu k iným, a zachovávanie ktorých vyžaduje od iných vo vzťahu k sebe. Ľudské práva vyrastajú z dvoch známych skutočností, a to platnosti prirodzeného zákona pre všetkých a ľudskej dôstojnosti. Na

⁶ L. Orosz, J. Svák, B. Balog. *Základy teórie konštitucionalizmu*, Eurokódex, Bratislava 2011, s. 203.

⁷ O. Weber, Human Dignity and the Commercial Appropriation of Personality: Towards a Cosmopolitan Consensus in Publicity Rights? [w:] *Scripted*. 2004, vol. 1, no. 1.

počiatku kodifikácie práv sa nachádzali predovšetkým práva ľudské (prvá generácia ľudských práv). Až neskôr, po vyhlásení americkej nezávislosti a Francúzskej buržoáznej revolúcii, sa začalo hovoriť aj o garanciách práv politických a občianskych, tzv. právach prvej generácie. Po druhej svetovej vojne v čase vzniku OSN, sa končí ďalšia etapa vývoja práv, a to všeobecným presadením práv hospodárskych, sociálnych a kultúrnych. V ľudskoprávnej teórii sa označujú za druhú generáciu ľudských práv

Vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv sa uvádza:

- /1/ Všetci ľudia sa rodia slobodní a rovní v dôstojnosti a v právach. Sú obdarení rozumom a svedomím a mali by sa k sebe správať v duchu bratstva.
- /2/ Každý je nositeľom všetkých práv a slobôd, ktoré zakotvuje táto deklarácia, bez ohľadu na odlišnosti akéhokoľvek druhu, ako sú rasa, farba, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické a iné presvedčenie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rodové alebo iné postavenie ...
- /3/ Každý má právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť.
- /4/ Nikto nesmie byť držaný v otroctve alebo nevoľníctve. Všetky formy otroctva a obchody s otrokmi sú zakázané.
- /5/ Nikto nesmie byť podrobovaný mučeniu alebo krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu⁸.

V Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd je právo na život upravené hneď v prvom článku:

„Podpísané vlády, členovia Rady Európy, majú na zreteli Všeobecnú deklaráciu ľudských práv vyhlásenú Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov 10. decembra 1948; majú na zreteli, že táto deklarácia smeruje k zabezpečeniu všeobecného a účinného uznávania a dodržiavania práv v nej vyhlásených; majú na zreteli, že cieľom Rady Európy je dosiahnutie väčšej jednoty medzi jej členmi, a že jedným zo spôsobov, ako sa má tento cieľ uskutočňovať, je ochrana a ďalší rozvoj ľudských práv a základných slobôd; znovu potvrdzujúc svoju hlbokú vieru v tie základné slobody, ktoré sú základom spravodlivosti a mieru vo svete a ktoré sú najlepšie zachovávané na jednej strane účinnou politickou demokraciou a na druhej strane spoločným poňatím a dodržiavaním ľudských práv, od ktorého závisia; rozhodnuté, ako vlády európskych štátov, ktoré sú rovnakého zmysľania a majú spoločné dedičstvo politických tradícií, ideálov, slobody a právneho štátu, podniknúť prvé

⁸ *Všeobecná deklarácia ľudských práv*. [online]. [cit. 2015-05-01] http://www.informovany.nypacient.sk/source/download/Vseobecna_deklaracia_ludskych_prav.pdf.

kroky ku kolektívnemu zaručeniu niektorých práv vyhlásených vo Všeobecnej deklarácii; dohodli sa na nasledujúcom:

/1/ Právo každého na život je chránené zákonom. Nikoho nemožno úmyselne zbaviť života okrem výkonu súdom uloženého trestu nasledujúceho po uznaní viny za spáchanie trestného činu, pre ktorý zákon ukladá tento trest⁹.

Napriek uvedeným skutočnostiam, ktoré jednoznačne poukazujú na dôstojnosť ako prirodzené právo dané všetkým ľuďom bez rozdielu, je história i súčasnosť plná príkladov, keď dôstojnosť človeka, a z nej vyplývajúce ľudské práva neboli a nie sú rešpektované. V minulosti bola ľudská dôstojnosť najviac ponížovaná vo vojnových konfliktoch, no v súčasnej dobe je v našej spoločnosti väčšie riziko dehonestácie ľudskej dôstojnosti médiami, ktorých hlavným poslaním má byť rozvoj človeka a nie jeho ponížovanie.

PORUŠOVANIE ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI

Súčasnú formu porušovania ľudských práva sú založené na sofistikovanom spôsobe odôvodňovania i ich podstaty. Najvypuklejším dôvodom sa v dnešnej dobe stáva ochrana práv, ktoré si jednotlivci či skupiny snažia ochrániť násilným spôsobom. Obyčajne ideológia, či nesprávne vnímané a interpretované náboženské myšlienky sa stávajú dôvodom na agresiu voči iným ľuďom. Tu je však jasne nepochopený princíp sebaurčenia či ochrany identity a kultúry a je povýšený nad iné princípy, čo vyvoláva latentný pocit ohrozenia, ktorý prerastá do reálnej ale neodôvodnenej agresie. Odpoveďou je predovšetkým agresia, ktorá je zničujúca a hlavne zabíjajúca nevinných obyvateľov. Agresia má vplyv na celú spoločnosť, pretože vyvoláva strach a neistotu. Dnes nemôžeme jasne posúdiť čo je obranná vojna, kedy je dovolené odňať život iným, ale v každom prípade zodpovednosť nesú vodcovia národov a kompetentní ideológovia.

Dvadsať storočie dalo zelenú mnohým ideológiám, ktoré vytvorili obľudné politické systémy. V každom systéme takéhoto typu sa v procese fanatizovania národa a presadzovania moci porušili práva človeka alebo bola ideologickým kontextom filozofie a politiky narušená ich celistvosť a integrita. Nie je možné, aby sa práva jednotlivých ľudí dokázali politicky a mocou presadiť nad právami, či časťami práva iných ľudí. Tieto systémy si uzurpovali moc rozhodnúť o budúcnosti človeka, národa a vytvorili ide-

⁹ *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950)*. [online]. [cit. 2015-05-04] <http://www.radaeuropy.sk/?928>.

álnu spoločnosť, no hlavne spoločnosť podľa ideológie vodcu či filozofie systému. Aj v dnešnej dobe sme konfrontovaní pokusom riešiť nezávládnuté situácie v spoločnosti pseudohodnotami, ktoré ak sa správnym spôsobom politicky artikulujú a presadzujú, tak nachádzajú mnoho stúpcov a zároveň sa stávajú nebezpečne sa rozvíjajúcimi politickými systémami, ku ktorým sa ľudia nielenže hlásia, ale si ich aj zvolia do spoločensky zodpovedných pozícií.

Chudoba alebo strata štandardu životnej úrovne, ktoré v čase rastu spoločnosti nesprávnym spôsobom (ekonomickým a politickým) bola potlačovaná, sa stáva dnešnej dobe dôvodom, ktorý legitimuje formy násilia proti určitým skupinám obyvateľstva. Na druhej strane všetci, ktorí si uvedomujú, že môžu byť hlavne ekonomicky ohrození, sa nechajú hneď chytiť na primitívny spôsob nabudenia sľubov, čo z nich všetkých robí nedôstojných vazalov spoločnosti, ktorou sú zneužití. Takéto spoločenské systémy deformujú prirodzenosť človeka a funkcie spoločnosti na úkor všetkých, ale istotne zaistujúci prospech jednotlivcom.

Na porušovanie ľudských práv sa vymysleli rôzne systémy, ktoré sami v sebe obsahujú odôvodňovací mechanizmus, ktorý spoločensky akceptovateľným spôsobom legitimuje ich kontraprirodzené konanie. Jedným z takýchto systémov je nesprávne chápaná sloboda daná v demokracii, pretože nie všetko čo je schválené a schváliteľné väčšinou, je aj dobré a prirodzené. Obyčajne politicky zneužívaná potreba hájiť záujmy iných vyvoláva pocit popularity u väčšiny, ktorá chce mať moc danú ľuďmi. Výsledkom sú ľudia oklamaní politickými sľubmi, pretože nie je v spoločnosti dost' sebavedomia, aby mohla vyvodit' a vyžadovať spoločenskú zodpovednosť predstaviteľov spoločnosti.

Média sa dnes stávajú tvorcami filozofie informovanosti, čo často znamená, že majiteľ – či už finančný alebo politický dosahuje cez svoje média šírenie myšlienok, ktoré chce aby odzneli v spoločnosti. Kúpené či politicky poplatné média opäť obmedzia človeka v dôstojnosti tým, že vyvolávajú pocit väčšiny a človek tendenčne sa chce začleniť k tejto väčšine, aby neostal exkludovaný. Média tak zohrávajú úlohu nielen informačnú a formačnú, ale aj ideologizujúcu a tak deformačnú. Stávajú sa aj formou odôvodneného myslenia spoločnosti, na ktorú potom reaguje politická špička, len aby plnila svoje sľuby služieb občanom. V oblasti ľudských práv, ale nielen v tejto oblasti, sa tak stáva, že väčšina spoločnosti si uvedomí existenciu sporného zákona až vtedy, keď je konfrontovaná s jeho efektmi.

ZÁVER

Dokedy spoločnosť a hlavne jej predstavitelia nebudú vidieť v človeku stredobod svojho záujmu, dovedty sa bude „legitímne“ porušovať ľudská dôstojnosť rôznym spôsobom. Iba ak sa ľudská dôstojnosť a jej rešpektovanie stane stredobodom práva a konečného záujmu spoločnosti, je veľká a reálna šanca, že sa človek v spoločnosti bude vyvíjať správnym – integrálnym spôsobom, čo bude znamenať, že sme sa nevzdali vlastnej budúcnosti, že sme sa nevzdali vlastného života a identity. Ochrana dôstojnosti človeka nie je o zákonoch, ale o prežití človeka a civilizácie spojenej so životom človeka.

LITERATÚRA

1. *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950)*. [online]. [cit. 2015-5-4] <http://www.radaeuropy.sk/?928>.
2. Gaudium et spes, [w:] *Dokumenty II. vatikánskeho koncilu I*, SSV, Trnava 2008. ISBN 978-80-7162-738-8.
3. Ján Pavol II. *Christifideles laici. Apoštolská exhortácia*. [online]. [cit. 2015-05-01] <http://www.kbs.sk/?cid=1117279460>.
4. *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*, SSV, Trnava 2008, 545 s. ISBN 978-80-7162-725-8
5. Lisnik, A, *Darovanie ľudských orgánov, právna norma a akceptácia u nás*, Slza, Spišské Podhradie 2007, s. 82.
6. Mráz, M, *Humanistické aspekty ľudskej dôstojnosti*, [online]. [cit. 2015-04-01] http://www.uski.sk/frm_2009/ran/2004/cl040107.html.
7. Orosz, L, Svák, J, Balog, B, *Základy teórie konštitucionalizmu*, Eurokódex, Bratislava 2011, s. 203.
8. *Všeobecná deklarácia ľudských práv*. [online]. [cit. 2015-05-01] http://www.informovanypacient.sk/source/download/Vseobecna_deklaracia_ludskych_prav.pdf.
9. Weber, O, Human Dignity and the Commercial Appropriation of Personality: Towards a Cosmopolitan Consensus in Publicity Rights? [w:] *Scripted* . 2004, vol. 1, no. 1. ISSN 1744-2567.

DOC. PAEDDR. THDR. ANTON LISNIK, PHD.

Katolícka univerzita, Pedagogická fakulta

Katedra manažmentu a marketingu

Nábřežie Jána Pavla II. 15, 058 01 Poprad

E- mail: anton.lisnik@ku.sk

PHDR. KATARÍNA GREŇOVÁ

UPJŠ, Filozofická fakulta, Katedra sociálnej práce

externý doktorand

E- mail: grenovak1@gmail.com